

Д. М. Жуган

аспірант кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права

ДІЙСНЕ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ПРАВА

Відомо, що право є одним із найбільш важливих і дієвих важелів регулювання суспільних відносин. Однак слід враховувати, що право як елемент надбудови не є ізольованим соціальним явищем, а перебуває весь час у русі та є невід'ємною складовою суспільних процесів. У зв'язку з цим варто зауважити, що право тісно пов'язане зі станом суспільного розвитку і у зв'язку зі змінами, які відбуваються в суспільстві, потребує відповідного реформування.

Право за своєю суттю не є автономним, незалежним соціальним явищем. Право передусім є явищем, що динамічно розвивається під впливом інших соціальних, політичних, ідеологічних та інших чинників та відповідно до стану соціально-економічних та інших відносин, потреб суспільного розвитку. Взаємодія цих та інших чинників створює основу формування права. Право їх не лише уособлює, а й відображає.

Право й людина — пов'язані явища (їхні взаємовідносини вивчає антропологія права). У «боротьбі за право» люди можуть проявити свої не найкращі якості. Звідси і завдання права — бути стабілізатором, сприяти вирішенню конфліктів і стимулювати прояв кращих людських якостей. Розвиток права

в ідеалі — це олюднення права, рух до людського права шляхом удосконалення людини [1, с. 114].

Сучасний період державотворення і правотворення в Україні характеризується повною невизначеністю праворозуміння, становлення самостійної правової системи, системи права і системи джерел права; відмовою від радянської концепції визнання держави єдиним джерелом права; розмежуванням права й закону; сприйняттям та закріпленням загальноновизначених принципів права; визнанням права як загальної і рівної міри свободи індивідів, що сприяє гуманізації змісту джерел права [2, с. 640].

На відміну від різноманітних правових концепцій саме правовий позитивізм став панувати в багатьох країнах світу протягом останніх двохсот років. Вічні духовні цінності в праві були замінені чистим прагматизмом, і замість спрямування на духовно-моральні орієнтири, право стало інструментом політичної та економічної еліт, які фактично є єдиними. Замість служіння Богу, природним правам, розуму, природі речей, вищим духовним цінностям право переорієнтовується на такі поняття, як індивідуалізм, влада над іншими людьми, користь, заздрість тощо [3, с. 180]. Отже, у таких умовах формально-юридична свобода громадян на тлі свободи сильного фактично призводить до повної безправності слабого. Ототожнення юридичним позитивізмом права та законів фактично поставило юридичну науку в залежність від законодавця. А як наслідок — з юриспруденції випало саме право. Замість нього є воля законодавця — закон, який сприймається догматично. Але такий підхід раніше чи пізніше призводить до того, що законодавець під виглядом права пропонує суспільству в дійсності лише оформлену у вигляді закону волю правлячої групи (олігархії), яка внаслідок якогось випадку дісталася до важелів керування державою.

Сучасний рівень розуміння права має ґрунтуватися на тому, що зміст права створює суспільство, і тільки надання йому нормативної форми здійснює держава [4, с. 342].

Зміст права складає не фізично відчутну предметність, а норми, цінності і змісти. Оперуючи ним, людське мислення вибудовує специфічну за своїми ознаками і властивостями реальність. У цієї реальності, незважаючи на те, що природа її компонентів має переважно духовний, ідеальний характер, по-

винна бути соціокультурна основа, без якої ні норма, ні цінності, ні система права не змогли б впливати на людину. Такою основою звичайно вважають ідеально-духовні реалії, що впливають на людину. Оскільки всі ті духовні форми, що так чи інакше пов'язані з людиною, обтяжені матеріальністю, то таке підґрунтя присутнє практично всюди, виключаючи найтонші і піднесенні духовні прояви на зразок людини, релігії і моральності. Право в даному випадку не є виключенням [5, с. 96].

Нині стає зрозумілим, що будь-яка правова теорія, доктрина, підхід, окремо взяті, а також і в сукупності, не спроможні описати свій об'єкт дослідження як інтегративну цілісність, як систему, як прояв істини, виключаючи при цьому можливість додаткового, альтернативного методологічного підходу. Об'єктивно існуючі типи мислення, методи пізнання та перетворення правової дійсності фактично перебувають між собою у складному взаємозв'язку. Інтегративний підхід, який інших підходів не відмінює, а доповнює їх можливості, відбудовує традиційні підходи у внутрішню несуперечливу систему наукових методів пізнання правової дійсності, не розчиняючись при цьому у цих методах. Саме через інтегративне розуміння природи права та використання методологічного інструментарію інтегративної юриспруденції можливе об'єктивне наукове пізнання складної та багатогранної природи права [6, с. 150].

Література

1. Кельзен Г. Чистое учение о праве / Г. Кельзен. — Вып. 1. — М. : ИНИОН АН СССР, 1987. — 215 с.
2. Холл, Дж. Интегративная юриспруденция [Текст] / Дж. Холл // Антология мировой правовой мысли: в 5 т. — М., 1999. — Т. 3: Европа. Америка: XVII — XX вв. — С. 739-743.
3. Кистяковский Б. А. Философия и социология права [Текст] / Б. А. Кистяковский. — СПб. : РХГИ, 1998. — 798 с.
4. Гегель Г. Философия права [Текст] / Г. Гегель / пер. с нем. ; ред. и сост. Д. А. Керимов, В. С. Нерсисянц. — М. : Мысль, 1990. — 524 с.
5. Максимов С. И. Правовая реальность: опыт философского осмысления [Текст] / С. И. Максимов. — Х. : Право, 2002. — 328 с.
6. Дія права: інтегративний аспект [Текст] : монографія / під ред. Н. М. Оніщенко. — К. : Юридична думка, 2010. — 360 с.